



Terugblik: 22 okt. 2018

Christophe Busch

Algemeen directeur Kazerne Dossin Mechelen

Wij-Zij

Polarisatie als verrijking en bedreiging

Naar polariserende uitspraken is het nooit ver zoeken: “*Muslims zijn terroristen!*” is er zo één van. Zij gaan hun eigen leven leiden, die met feitelijkheid niets meer te maken heeft. De kans dat je door moslimterrorisme om het leven komt is statistisch kleiner dan de kans dat je door je eigen wasmachine wordt verpletterd...

Elke breuklijn kan een bron van polarisatie zijn. In de geschiedenis doen zich afwisselend processen voor van toenadering en van verwijdering. Toenadering leidt tot harmonisatie: bv. de oprichting van de UNO na de Tweede Wereldoorlog. En het verenigde Europa, bedoeld als vredesproject. Verwijdering leidt tot polarisatie. Dat zie je vanaf zowat 2010 gebeuren. Die polarisering is een neveneffect van de globalisering, die ook ontwrichtende effecten heeft.

En dan wordt er gezocht naar oorzaken, naar “schuld”. De informatie daarrond bereikt ons ook via een veelvoud van nieuwe mediakanalen. De overweldigende stroom informatie maakt het moeilijk om te onderscheiden wat fake is, om te filteren.

In tijden van onzekerheid ontstaat de neiging tot terugplooiën op een verhoogd stambewustzijn. En als je terugplooit op een stam, dan kom je terecht in een multipolaire wereld.

Er zijn twee vormen van polarisatie: politieke en sociale. Politieke polarisatie gaat over ideeën. Die polarisatie is gerechtvaardigd, en daar gaat het hier dus niet over. Meer nog, politiek zonder polen kan gewoon niet.

Sociale polarisatie is van een andere aard: zij speelt op de man. Zij plakt een etiket op de ander en creëert een bewustzijn van “wij en zij”.

Wat we ons moeten afvragen, is hoe we de splitsende mechanismen te lijf kunnen gaan. We moeten daarbij beseffen dat wij allemaal vele lagen van lidmaatschap hebben. Wie zich exclusief identificeert met één lang, die heeft mogelijk zelf een probleem.



Groepen die succes hebben, daar willen we bij horen. Dat verlangen ontstaat uit onze noden, uit de verhalen van de groep (het wereldbeeld dat de narratieven opbouwen), en uit de netwerken van de groep. Als groepen zich dan bedreigd voelen, dan nemen ze een sterkere identiteit aan.

Lidmaatschap van een groep verhoogt de druk om voorrang te geven aan overeenstemming en eensgezindheid. Zo ontstaat de druk om “te volgen” (de Milet-jassen!), om ons de gedragscode en de verhalen van de groep eigen te maken.

(Sociale) polarisatie kán aanleiding geven tot gewelddadige confrontatie. Dat soort polarisatie moeten we bestrijden (voor politieke polarisatie daarentegen, moeten we vaardigheden ontwikkelen). Basiswetten van polarisatie zijn: gedachtenconstructies, branding (uitspraken over identiteit) en gevoelsdynamiek.

In het proces van polarisatie zijn een aantal rollen te onderscheiden: de *pushers*, de *joiners* (de volgers die beamen wat de pushers zeggen); de zwijgende meerderheid (die onder druk wordt gezet om te kiezen); de bemiddelaars (die brandstof leveren voor de polarisatie) en de zondebokgroep. Depolariseren is de poging om de middengroep (de zwijgende meerderheid) weer groter te maken. *Game changers* daarin zijn de verandering van de doelgroep (het midden opzoeken, niet de polen); de verandering van positie (luisteren in het midden) en de verandering van toon (“Vrouwen kunnen ook parkeren!”). Die *game changers* zijn een poging om de bal te zoeken in plaats van de man.

We moeten er ons van bewust zijn dat er heel wat bronnen van polarisatie zullen bijkomen (denk bv. maar aan de te verwachten klimaatemigratie). Gelukkig zijn er ook positieve tendensen: we leren langzaam wennen aan heterogeniteit. Daartegenover staat dan weer dat de media een opeenstapeling van negativiteit aanreiken.

In zijn boek *Factfulness* betoogt Hans Rosling dat de wereld in een veel betere staat verkeert dan wij aannemen, ondanks alle imperfecties. Op vragen over globale trends slaan we systematisch de bal mis (*“Een chimpansee zou nauwkeuriger zijn in het kiezen van antwoorden”...*). Dat komt volgens hem omdat een aantal instincten ons perspectief misvormen, zoals onze neiging om de wereld in twee kampen te verdelen (een variatie op het thema *wij en zij*), de manier waarop wij media consumeren (waar angst de boventoon voert) en hoe we tegen vooruitgang aankijken (waarbij we aannemen dat het alsmaar slechter gaat, zonder dat we de gronden kennen voor die overtuiging).

De holocaust is een goed voorbeeld. Ongeveer de helft van de joodse bevolking in deze contreien is omgekomen. Maar daartegenover staat dat ook de helft gered werd, door de “kleine goedheid” van velen die onopvallend handelden.

Polarisatie: vraag je af wat de bal is, en wat de man.

En pas op met je wasmachine!

Samenvatting: Rudi Draye, lid van de stuurgroep